

IJODIY FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.

University of Business and Science

pedagogika va psixologiya kafedrası stajyor o'qituvchisi

To'raboyev Azamat Muxamadullayevich

email: turaboevazamat@gmail.com

Annotatsiya: Ta'lim sifatini oshirishda shaxsning ijodkorlik sifatlarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi, shuning uchun ham ta'lim tizimida kreativlikni rag'batlantirish asosiy ustuvor vazifadir. Ijod yangi texnologiyalar, yangi g'oyalar, yangi fikrlar va izlanuvchanlik sifatini oshiradi. Mazkur maqolada kreativlik va uni rivojlantirish usullari, hamda kreativlikni ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritib berilgan.

Annotation: The formation of creative qualities of a person is of great importance in improving the quality of education, therefore, the stimulation of creativity in the education system is a key priority. Creativity increases the quality of new technologies, new ideas, new thoughts and research. This article discusses creativity and methods for its development, as well as the importance of creativity in the education system.

Аннотация: Формирование творческих качеств личности имеет большое значение в повышении качества образования, поэтому стимулирование креативности в системе образования является одним из ключевых приоритетов. Творчество создает новые технологии, новые идеи, новые мысли и повышает качество исследований. В статье рассматриваются креативность и методы ее развития, а также значение креативности в системе образования.

Kalit soʻzlar: Kreativlik, stereotiplar, ustanovkalar, bilim, koʻnikma, malaka, ijodiy tafakkur, ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash.

Keywords: Creativity, stereotypes, assumptions, knowledge, skills, competence, creative thinking, creative thinking, critical thinking.

Ключевые слова: Креативность, стереотипы, предположения, знания, навыки, компетентность, креативное мышление, творческое мышление, критическое мышление.

KIRISH

Mamlakatimizda istiqloqlning dastlabki yillaridan boshlab taʼlim-tarbiya tizimini rivojlantirish davlat siyosati darajasiga koʻtarilib, farzandlarimizning jahon andozalariga mos sharoitlarda zamonaviy bilim va kasb-hunarlarni egallashlari, jismoniy va maʼnaviy jihatdan yetuk insonlar boʻlib tarbiyalanishlarini taʼminlash, ularning qobiliyat va isteʼdodi, intellektual salohiyatini roʻyobga chiqarish, yoshlarimiz qalbida ona yurtga sadoqat va fidoyilik tuygʻularini kamol toptirish maqsadida ulkan islohotlar amalga oshirilmoqda.

Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish uchun dastlab bu tushunchaning mazmunini bilish lozim. Kreativlik inglizcha “create” soʻzidan olingan boʻlib, “yaratish” maʼnosini bildiradi. Kreativlik deganda insonning yangilik yaratish, muammolarni yechishga qaratilgan ijodiy qobiliyati tushuniladi. Uning tagzamidagi beqiyoslik, amaliylik, noodatiylik va erkinlik yotadi. Shuningdek, kreativ fikrlash muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash, bir nuqtaga turli rakursdan yondashishni anglatadi. Qatʼiy aytganda, bugungi kunda muvaffaqiyat va eng muhimi, shaxsiy qoniqish manbai pul yoki texnologiyalar emas, balki yangi gʻoyalardir. Ijodiy iqtisodiyot ishlab chiqarish, xizmat koʻrsatish, savdo va koʻngilochar sohalarga yangi hayot baxsh etadi. Bu kishilar yashash, ishlash va oʻqishni xohlagan muhitni, shuningdek, ular oʻylaydigan, ixtiro qiladigan va yaratadigan muhitni oʻzgartiradi.

Ta'lim sifatini belgilovchi omil sifatida ijodkorlikning paydo bo'lishi uzluksiz o'zgarishlar jarayonining asosini tashkil etadi. Ijod yangi texnologiyalar, yangi g'oyalar, yangi fikrlar va izlanuvchanlik sifatini oshiradi. Xuddi shu sababga ko'ra, ijodkorlikni rag'batlantirish va undan foydalanishga qaratilgan tizimlar paydo bo'ldi. Aynan turli ko'rinishdagi ijodkorlikka intilish zamonaviylikning teran ruhini shakllantiradi. Ijodiy mehnatning muhim xususiyatlari shundan iboratki, bu ish ham insonning ichki motivatsiyasini, bilim va tajribasini talab qiladi va zamonaviy xususiyatga ega. Hozirgi kunda muammoni ijodiy hal etishning quyidagi asosiy shartlari ajralib turadi: bilim, tajriba, mehnat ijodiy fikrlash qobiliyati, shaxsiy motivatsiya.

Ijodiy fikrlash qobiliyatlari ikki narsaga bog'liq - tanqidiy fikrlash va ijodkorlik. Tanqidiy fikrlash bu aniq va oqilona fikrlashdir. Bu aniq va muntazam ravishda fikrlashni, boshqa narsalar qatorida mantiq va ilmiy fikrlash qoidalariga rioya qilishni o'z ichiga oladi. Ijodkorlik esa, bu yangi va foydali g'oyalarni taklif qilish, muqobil imkoniyatlarni yaratishdir.

Kreativ fikrlash jamiyat hayotida muhim o'ringa ega bo'lgan, shaxsning tafakkuri bilan bevosita bog'liq bo'lgan jarayon hisoblanib, shaxsda, ayniqsa, yoshlarda ushbu ko'nikmani shakllantirish kelgusida mamlakat taraqqiyotining muhim elementlaridan biri hisoblanadi. Yoshlarni kreativ fikrlashini shakllantirish va rivojlantirishda quyidagi jihatlarga ahamiyat qaratish lozim. Birinchidan, shaxs tarbiyasida bolalikdanoq uning fikri muhim ahamiyat kasb etishini va jamoada o'z o'rniga ega ekanligini xis qildirib borish;

Ikkinchidan, bugungi kunda jamiyatda shakllangan dogmatik qarashlardan voz kechish;

Uchinchidan, boshqaruv jarayonida avtokratik usullardan ko'ra demokratik usullarni ko'proq qo'llash;

To'rtinchidan, kreativ fikrlaydigan shaxslarning g'oyalarni va qarashlarini hurmat qilish hamda ularni qo'llab quvvatlash lozim. Zero, jamiyatda lokomotiv

sifatida har doim liderlar o‘z faoliyatini amalga oshiradi. Bugungi kunda liderlarning aksariyati kreativ fikrlovchi kishilardir.

Kreativlik shaxsni rivojlantiruvchi kategoriya sifatida inson tafakkuri, ma’naviyatining ajralmas qismi hisoblanadi, u shaxs ega bo‘lgan bilimlarning ko‘pqirrali ekanligida emas, balki yangi g‘oyalarga intilish, o‘rnatilgan stereotiplarni isloh qilish va o‘zgartirishda, hayotiy muammolarni yechish jarayonida kutilmagan va noodatiy qarorlar chiqarishda namoyon bo‘ladi. Ya’ni, berilgan bilimlarni takrorlash orqali kreativlikka erishib bo‘lmaydi, ijodiy fikrlash jarayonida yangi fikr, yangi g‘oyaning paydo bo‘lishi asosiy shartdir. Masalan, ingliz tilida so‘zlarni yodlab, grammatika qoidalarini “suv qilib ichib yuborgan” bo‘lsangiz ham, insho yozolmasangiz, barchasi bekor. Shuning uchun kreativ fikrlash jarayonida tasavvur muhim rol o‘ynaydi. Albert Eynshteyn “Tasavvur — bilimdan muhim” deganida aynan mana shu jihatni nazarda tutgan. Ko‘pincha noodatiy fikrlar, yechimlar kutilmaganda inson xayoliga keladi. Buning uchun, avvalo, fikrlash jarayonidagi bir xillikka, odatiylikka barham berilishi lozim.

Inson miyasi o‘z ishini “yengillashtirish”, “qulaylashtirish” uchun qoliplar va stereotiplardan foydalanadi. Stereotiplar shu paytgacha ma’lum bo‘lgan va umumqabul qilingan fikrlardir. Ular asosida fikrlash bizga hech qanday yangi g‘oya bermaydi. Qoliplarning yuzaga kelishida jamiyatda ustuvor bo‘lgan ijtimoiy fikr, media mahsulotlarda taqdim etilayotgan shakl va ko‘rinishlar ham yetakchi o‘rin tutadi. Inson ommadan ajrab qolmaslik nuqtayi nazaridan hammaning fikriga qo‘shiladi. Qolaversa, “oqim bo‘ylab suzish” mustaqil fikrlashdan ko‘ra oson tuyuladi. Stereotiplar orqali fikrlaganda muayyan mavzu bo‘yicha inson ongiga “so‘rov” berilganida odatiy ma’lumot va mulohazalar yuzaga keladi.

Kreativ fikrlash ta’siri butun jamiyatga sezilarli innovasiya turlarining ortida turishi rost, lekin u ayni damda universal va tenglashtiruvchi xususiyatga ega fenomen hamdir, ya’ni har qanday shaxs, u yoki bu darajada, kreativ fikrlash qobiliyatiga ega.

Amerikalik psixolog D.Veksler “Kreativlik fikrning shunday turiki, u shaxsga bir muammo yoki masala yuzasidan birdaniga bir nechta yechimlar paydo bo‘lishini taqozo etadi va shablonli, zerikarli fikrlashdan farq qilib, narsa va hodisalar mohiyatidagi o‘zga xoslik, noyoblik sifatlarini anglashga yordam beradi” - deb ta’rif beradi.

Kreativlik insonni fikrlash qobiliyatini yanada takomillashtirgan holda ijtimoiy hayotning, inson faoliyatining oliy boshqaruvchisi vazifasini bajaradi va uni ezgu amallar tomon yo‘naltiradi. Bunday ijodkor inson hamisha borliq bilan uyg‘un holda xarakat qiladi. Fransiyalik faylasuf Anri Bergson esa “Ijodni intellektning yuqori bosqichi” deb e’tirof etadi.

Shaxsga xos kreativlik sifatleri quyidagilar sanaladi:

- Ijodiy yo‘nalganlik;
- Mantiqiy fikrlash qobiliyati;
- Eruditsiya (bilag‘onlik);- Boy tasavvurga egalik;
- Ijodiy ta’sirchanlik va tashabbuskorlik;
- O‘z ijodkorligini to‘la-to‘kis namoyish etish;
- Refleksiya qobiliyati;
- Hissiyotga boylik;
- Tavakkal qila olish qobiliyati;
- Tafakkur tezligiga egalik;
- Ichki sezgining rivojlanganligi;
- O‘ziga xos (orginal) g‘oyalarni ilgari sura olish qobiliyati;
- Innovatsion qobiliyatga egalik;
- Yuksak badiiy qadriyatlarga egalik;
- Mavjud tajriba va bilimlar asosida yangi qarorlarni qabul qilish

malakasi.

Kreativlik bu ijodga intilish, hayotga ijodiy yondashish, o'ziga doimiy tanqidiy nazar solish va tahlil etish deyish mumkin. Hozirgi zamon psixologiya va pedagogika lug'atlariga asoslanib o'qituvchining kreativligi deb uning fikrlaridagi sezgilaridagi, muloqotdagi, alohida faoliyat turidagi, ijodiy yondashish, bilish darajasi deb ta'riflash mumkin. Shaxsning kreativligi, bu uning qat'iy, chegaralangan yoki sust chegaralangan sharoitlarda har xil original g'oyalarni izlab topish laoyiqatidir.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib shaxsda ijodkorlikni rivojlantirish uchun quyidagilarni tavsiya qilamiz:

Ijodkorlikni shakllantirish uchun ijodiy muhit yaratilishi kerak;

Qiziquvchanlik, savollar berish, tajriba va tadqiq qilish orqali ijodkorlik sifatlarini shakllantirish;

Kitob o'qish, musiqa tinglash, teatr tomosha qilish orqali miyangizni oziqlantiring. O'zingizni yuksak badiiy tajribalarga ochib berish orqali siz ongingizni ijodiy fikrlashga ochasiz. Aql badiiy kirishlar ko'rinishidagi muntazam ovqatlanishdan aloqalar o'rnatishi va tushunchalar olishi mumkin.

G'oyalar va tushunchalar daftarini saqlang: ilhom sizni eng tayyor bo'lmagan daqiqalarda urishi mumkin. Tasodifiy fikrlar va tushunchalarni ular qachon paydo bo'lsa, yozing. Bular keyingi g'oyalarni yaratish uchun xom ashyo bo'ladi.

Xatolardan to'g'ri xulosa chiqarishni o'rganing: "Ijodkorlik - bu o'zingizga xato qilish imkonini beradi". Biror bir faoliyatni amalga oshirish jarayonida yuzaga keladigon muammolarni oqilona hal etish uchun ijodiy topqirlik sifati bo'lishi kerak. Ijodkorlik sinov va xato usuliga amal qiladi. Siz to'siqlar va muvaffaqiyatsizliklarga qarshi turishga tayyor bo'lishingiz kerak.

Jismoniy mashqlar bilan shug'ullaning: Tez yugurish, tennis yoki suzish - ijodkorlikni oshirishning ajoyib usuli. Jismoniy mashqlar natijasida chiqariladigan endorfinlar tanada yaxshi his-tuyg'ularni keltirib chiqaradi va miyaga g'oyalarni shakllantirishda yordam beradi. Shunday ekan, divandan tushing va bir oz yuguring.

Tabiat qo‘ynida jimgina mulohaza yuriting: Tabiat bizning eng yaxshi o‘qituvchimiz. U bizni yangicha fikrlashga undaydi. Sayr qiling va ko‘katlar bilan o‘ralgan holda fikr yuritish uchun o‘zingizga sokin joy toping. Tasavvuringiz kuchayadi va ijodingiz yangilanishini topasiz. Biz tinch va tinch muhitda bo‘lganimizda g‘oyalar osonroq keladi.

Qisqa dam oling: ongsiz ongingiz yarim uyg‘ongan holatda ajoyib assotsiatsiyalar va tasvirlarni keltirib chiqaradi. Stolingizda o‘tirib ko‘zingizni yuming va uxlash vaqti o‘n besh daqiqadan oshmasligi kerak. Uyqu va uyg‘onish o‘rtasida o‘tayotganingizda, ongsiz ongingiz faollashadi va g‘oyalar tabiiy ravishda paydo bo‘ladi.

Qanday boshlash kerak: "Ijodkorlik odat tusiga kiradi va eng yaxshi ijodkorlik yaxshi ish odatlarining natijasidir".

Ilhom izlang: ish joyingizni aylanib chiqing, vaziyatga aloqador odamlar bilan gaplashing yoki muammoga xos ehtiyojlar va echimlarni aniqlash uchun muammoni hal qiling. Bu sizning taxminlaringizni shubha ostiga qo‘yadi, sizga aniq tasvirni beradi va sizni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yadi.

Xulosa qilib aytganda, kreativlik bugungi kunda yoshlar egallashi kerak bo‘lgan muhim ko‘nikmadir. Mazkur ko‘nikma, yoshlarga bugungi shiddat bilan o‘zgarayotgan, zamonaviy axborot kommunikasiyalaridan faol foydalana oladigan, oddiy savodxonlikdan ko‘ra ko‘proq natija ya‘ni tashabbuskorlik talab qilinayotgan, bir so‘z bilan aytganda XXI asr ko‘nikmalariga ega malakali kadrlarga talab kuchayayotgan bir paytda ushbu jarayonga moslashishiga va raqobatbardosh kadr bo‘lib yetishishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati:

1. Mirziyoyev Sh. Tanqidiy tahlil, qat‘iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017. –B.104.

2. Adair John. Decision making and problem solving strategies. 2nd.ed. Printed and bound in India by Reblika Press Pvt Ltd, 2010.
3. Allan Riz. Tana tili. G‘.G‘ulom nashriyoti 2015, -8 b
4. Andrew Pressman. Design thinking a guide to creative problem solving for everyone. Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN, 2019.
5. D. I. Muqumova., Yoshlarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish istiqbollari, Published August 10, 2022 | Version pdf
6. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014.
7. Guilford, JP (1982). Kognitiv psixologiyaning noaniqliklari: Ba’zi tavsiya etilgan vositalar. Psixologik sharh, 89
8. Helene Edberg. Creative Writing for Critical Thinking. Creating a Discoursal Identity. ISBN 978-3-319-65490-4 ISBN 978- 3-319-6549-1 (eBook). Sodertom University, Stockholm, Sweden, 2018.
9. [SHAXSDA KREATIVLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI](#) A To'raboyev - MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI, 2025
[Related articles All 2 versions https://doi.org/10.5281/zenodo.15641133](https://doi.org/10.5281/zenodo.15641133)
10. Baxtiyor, Q. (2024). THE CORRELATION RELATIONSHIP OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY IN ADOLESCENTS WITH ACHIEVEMENT.
11. dilboyevich, J. X. (2026). SHAXSGA MOTIVATSION YONDASHUVNING PSIXOLOGIK JIXATLARI (O ‘SMIRLIK YOSH DAVRI MISOLIDA). *Лучшие интеллектуальные исследования*, 61(1), 29-35.

12.

limbayevna, R. M., & Odilboyevich, J. X. (2026). SHAXS JINOYATCHILIKKA MOYILLIGINING GRAFOLOGIK PSIXOLOGIK TAHLILI (Yetuklikning birinchi bosqichi misolida). *Лучшие интеллектуальные исследования*, 61(1), 54-63.

13.

axamatrasulovna, S. F., & Odilboyevich, J. X. (2026). AYOLLAR O'RTASIDAGI JINOYATCHILIKNING KRIMINOLOGIK PSIXOLOGIK JIXATLARI (Yetuklik davri misolida). *Лучшие интеллектуальные исследования*, 61(1), 64-70.